

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ТАРАНОВА АНАСТАСІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 343.983 : 343.148

**ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ
НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ’ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ
АБО ФАРМАЦЕВТИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник – доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
ТАРАН Олена Вікторівна,
Національна академія внутрішніх справ, провідний
науковий співробітник наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності Навчально-наукового інституту № 1.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ТОПЧІЙ Василь Васильович,
Університет державної фіскальної служби України,
директор Навчально-наукового інституту права;

кандидат юридичних наук, доцент
ДАВИДЕНКО Валерій Степанович,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
професор кафедри управління безпекою, правоохоронної та
антикорупційної діяльності.

Захист відбудеться «20» лютого 2020 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 в Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розісланий «17» січня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституцією України закріплено право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, також гарантовано, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціально цінністю. Загальна декларація прав людини проголошує кожній людині право на життєвий рівень, включаючи медичний огляд, який є необхідним для підтримання здоров'я людини. Закон України про «Основи законодавства України про охорону здоров'я» зобов'язав медичного та фармацевтичного працівника сприяти охороні та зміцненню здоров'ю людей, запобігати і лікувати захворювання, надавати своєчасну та кваліфіковану медичну або лікарську допомогу. Проте за останні роки можна спостерігати за зростанням динаміки випадків порушень професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, що спричинили тяжкі наслідки. Такі діяння кваліфікуються за ст. 140 КК України, як неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Як свідчить офіційна статистика, в Україні у період 2016 – 2019 рр. зареєстровано 18 406 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 140 КК України. Проте повідомлень про підозру за аналогічний період здійснено у 23 кримінальних провадженнях¹.

Наведені дані дають підстави для висновку про існування проблем і недоліків розслідування цих злочинів. Результати проведеного дослідження засвідчили, що найбільш поширеними і складними у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування є проблеми, пов'язані із використанням спеціальних знань. Так, 53 % опитаних слідчих, які мають досвід розслідування злочинів у сфері медичної діяльності зазначили про складність проведення окремих слідчих (розшукових) дій у випадках, якщо виникає потреба у використанні спеціальних медичних знань, 47 % визнали недостатню обізнаність про можливості окремих видів експертиз та складнощі, пов'язані із залученням спеціалістів.

Тому важливим і актуальним убачається наукове дослідження питань використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником та розроблення відповідних практичних рекомендацій з метою удосконалення та підвищення ефективності розслідування цих злочинів.

Теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження складають роботи науковців, які вивчали проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, криміналістичних методик, нормативного регулювання участі спеціаліста у кримінальному провадженні зокрема Л. Г. Бордюгова, В. І. Галагана, В. С. Давиденка, Є. О. Даніч, А. В. Іщенка, В. В. Коваленка, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. М. Махова, Ю. Ю. Орлова, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, Б. В. Романюка, К. А. Садчікової,

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. Форма № 1 (місячна) : наказ Генеральної прокуратури України від 23 жовтня 2012 року № 100. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html> (дата звернення: 01.01.2020)

В. В. Семенова, З. М. Соколовського, О. В. Таран, В. В. Топчія, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, В. В. Циркаля, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. О. Яремчук та інших.

Окремі питання призначення судових експертиз та участі спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів медичного спрямування досліджували І. Г. Галдецька, Л. Г. Дунаєвська, Л. В. Омельчук, Б. В. Стецик.

Незважаючи на значний науковий внесок вищезгаданих учених у розвиток наукового знання про використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, необхідно зазначити, що поза увагою залишилися теоретичні і практичні питання, що стосуються консультативної, технічної, практичної, методичної допомоги, особливостей участі спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій, сучасних можливостей призначення та проведення судових експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Плану заходів щодо її реалізації, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393; Стратегії розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 р. та Плану заходів щодо її реалізації, затверджених наказом МВС України від 15 березня 2017 р. № 229; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015; Основних напрямків наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018 – 2019 рр., схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 27 грудня 2017 р. (протокол № 28). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2016 р. (протокол № 21).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є розроблення теоретичних положень, науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Мета дисертаційного дослідження зумовила постановку й необхідність вирішення наступних *задач*:

- висвітлити становлення і розвиток наукового знання про використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;
- визначити поняття, зміст та форми використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;
- охарактеризувати зарубіжний досвід використання спеціальних знань при розслідуванні неналежним виконанням професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;

- розкрити особливості діяльності спеціаліста при проведенні огляду при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником;
- визначити основні напрямки та задачі участі спеціаліста при проведенні освідування особи неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником;
- розкрити зміст діяльності спеціаліста при проведенні допиту неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником;
- визначити особливості проведення судово-медичної експертизи при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником;
- обґрунтувати сучасні можливості проведення фармацевтичної та фармакологічної експертизи при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником;
- конкретизувати особливості проведення криміналістичних експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником.

Об’єктом дослідження є правовідносини, що виникають у зв’язку з використанням спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником, практика розслідування цих злочинів, експертна, судова практика.

Предметом дослідження є використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність методів і прийомів наукового пізнання, зокрема: *діалектичний* – для комплексного сприйняття і системного опрацювання теоретичних і нормативних положень, що стосуються використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів (розділи 1–3); *історико-правовий* – для розкриття наукових поглядів щодо визначення поняття, видів та форм використання спеціальних знань у різні історичні періоди (підрозділи 1.1, 1.2); *системного аналізу* – з метою узагальнення особливостей використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *догматичний* – для тлумачення понять, що використовуються у галузі медицини, фармації та фармакології та інших галузях неюридичних знань (підрозділ 1.1); *соціологічні (інтерв’ювання, анкетування)* – для з’ясування думок слідчих у контексті предмета дослідження (розділи 2–3); *статистичний* – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, судової, експертної практики (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені матеріали вивчення 120 кримінальних проваджень; 223 висновків експертів за період 2016–2019 років; зведені дані соціологічного опитування 203 слідчих Національної поліції (органів внутрішніх справ), 59 лікарів різних кваліфікаційних категорій та 60 експертів з Київської, Вінницької, Рівненської, Чернігівської областей та міста Києва; статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Генеральної прокуратури

України, офіційні дані судової статистики за 2016–2019 роки; а також практичний досвід роботи дисертанта у слідчих підрозділах Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням проблем використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Автором сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків і пропозицій, що характеризуються науковою новизною і мають значення для кримінальної процесуальної науки, а також діяльності органів досудового розслідування і суду зокрема:

вперше:

- запропоновано класифікацію спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Залежно від галузі спеціальних знань: медичні, фармацевтичні, фармакологічні, психологічні, технічні; за суб'єктами: співробітники державних, недержавних установ; залежно від процесуального статусу суб'єктів: експерт, спеціаліст; за кількістю суб'єктів: індивідуальні, колективні; за функціями застосування: теоретичні, практичні; за значенням: доказові, орієнтуючі;

- визначено і розкрито форми діяльності спеціаліста. Практична: виявлення, фіксація та вилучення речових доказів; методична: застосування науково-практичних прийомів та методів проведення окремих слідчих (розшукових) дій; технічна: вибір і застосування науково-технічних засобів; консультативна: надання усних та письмових роз'яснень;

удосконалено:

- зміст понять «медичні знання», «фармацевтичні знання» та їх криміналістичне значення у практиці розслідування злочинів;

- наукові положення про тактику підготовки та проведення огляду місця події, якщо огляду підлягають сліди біологічного походження, залишки лікарських засобів, специфічних знарядь учинення злочину;

- процедуру проведення зовнішнього огляду трупа із визначенням ролі судово-медичного експерта або лікаря;

- особливості підготовки та проведення допиту потерпілих, свідків, підозрюваних із визначенням ролі та завдань спеціаліста;

- рекомендації щодо підготовки та проведення освідування особи шляхом конкретизації завдань спеціаліста, якщо освідуванню підлягають складні сліди кримінального правопорушення або особливі прикмети;

- рекомендації щодо проведення експертиз у кримінальному провадженні із конкретизацією предмета, визначення об'єктів, завдань, методів проведення, переліку запитань для окремих видів експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;

дістало подальший розвиток:

- положення щодо розвитку наукового знання про використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів медичного спрямування;

- теоретичні положення щодо визначення форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні шляхом розкриття їх видів при розслідуванні

неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в роботі положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – для удосконалення КПК України щодо підстав проведення експертизи, нормативного дозволу здійснювати освідування за постановою слідчого у невідкладних випадках (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 18 вересня 2019 р. № 22/326-1-18);

– *правозастосовній діяльності* – при розробленні й удосконаленні відомих нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації виявлення та розслідування злочинів (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 03 вересня 2019 р.);

– *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Розслідування окремих видів злочинів», «Особливості розслідування окремих видів злочинів», а також під час проведення занять за відповідними дисциплінами в системі підготовки та підвищення кваліфікації слідчих Національної поліції (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 03 лютого 2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертацію автором виконано самостійно. Усі положення і висновки, сформульовані у роботі є результатом особистих досліджень автора. У співавторстві опубліковано 1 тези (дисертанту належить 50 % матеріалу) «Проведення фармацевтичної та фармакологічної експертизи у кримінальному провадженні щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» полягають у формулюванні та розв'язанні наукових проблем, пов'язаних із призначенням фармацевтичної та фармакологічної експертизи при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, опубліковано методичні рекомендації підготовлені у співавторстві (авторський внесок 90 %) «Розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» та «Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», полягають в обґрунтуванні основних питань розслідування цих злочинів, проведення окремих слідчих (розшукових) дій, призначення та проведення експертиз. Інші матеріали, що належать співавторам, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертації оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Фармацевтическая и фармакологическая экспертизы при расследовании ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником» (г. Могилев, Республика Беларусь, 31 мая 2017 г.); «Актуальні питання використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» (м. Харків, 08 листопада 2017 р.); «Судово-медична експертиза при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або

фармацевтичним працівником» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.); «Особливості підготовки та призначення судово-медичної експертизи при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» (м. Київ, 28 лютого 2018 р.); «Особливості використання спеціальних знань під час проведення допиту при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» (м. Київ, 19 квітня 2018 р.); «Важливість застосування спеціальних знань у проведенні огляду місця події під час розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» (м. Київ, 22 листопада 2018 р.); «Окремі питання протидії корупційній діяльності медичних і фармацевтичних працівників» (м. Київ, 07 грудня 2018 р.); «Realization of pharmaceutical and pharmacological examination in criminal proceeding regarding improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical worker» (Bratislava, 24 April 2018).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладено у шістнадцяти наукових публікаціях, з яких чотири наукові статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, дві у науковому періодичному виданні інших держав, вісім тез у збірниках доповідей та науково-практичних конференціях, а також у двох методичних рекомендаціях (у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (181 найменувань на 19 сторінках) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінки, із них основний текст – 198 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь наукової розробки проблеми, вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, методи дослідження, визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, зазначено дані про апробацію і публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретичні основи дослідження використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з трьох підрозділів присвячених аналізу наукових досліджень цієї проблеми, визначенню поняття, форм та генезису інституту використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

У *підрозділі 1.1 «Становлення і розвиток наукового знання про використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником»* простежено історію розвитку інституту використання спеціальних знань при неналежному виконанні професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

На підставі системного аналізу нормативного регулювання інституту використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів запропоновано

виокремити наступні етапи:

1) X–XV ст. – характеризувався появою перших згадок про використання спеціальних медичних знань, а саме проведення судово-медичної діагностики трупа та проведення огляду тіла живої особи (Руська Правда, Статут князя Володимира, аптекарські статuti тощо);

2) XVI–XVII ст. – поява перших згадок про використання спеціальних фармацевтичних знань, проводили хімічні дослідження речовин, сумішей, ліків та складали відповідні висновки;

3) XVIII–XIX ст. – характеризувався появою наукових праць з судової медицини та прийняттям перших законів та нормативно-правових актів, спрямованих на необхідність використання спеціальних знань для встановлення обставин злочинів медичного (фармацевтичного) спрямування (у сучасному розумінні – неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником) (Військовий Статут, Морський Статут, Лікарський Статут, інструкції фізікатам і т. ін.);

4) радянський період (1922–1991 роки) – це період створення установ та служб, які проводили судово-медичні експертизи. Удосконалюється правове регулювання проведення таких досліджень (відомчі інструкції по регламентації судово-медичної діяльності, КПК УРСР 1922, 1923, 1927, 1960 років тощо);

5) сучасний період (1991 рік – теперішній час) – протягом якого приймають нові законодавчі та відомчі нормативно-правові акти, які регулюють діяльність осіб, що володіють спеціальними знаннями, передбачають проведення нових судових експертиз орієнтованих на максимальне використання науки та техніки (Закон України «Про судову експертизу», КПК України та ін.).

У підрозділі 1.2 «Поняття, зміст та форми використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» досліджено генезис виникнення та використання поняття спеціальних знань у кримінальному судочинстві, проаналізовано різні погляди на проблему їх застосування.

Зазначено, що у сучасній науці існують різні погляди на поняття «спеціальні знання», але єдності думок, щодо його уніфікованого тлумачення досі не досягнуто. На основі аналізу та узагальнення підходів науковців, опитування практичних працівників, визначено, що при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником доцільно використовувати медичні знання, які можна визначити як знання з традиційної, наукової медицини, застосування яких є доцільним або обов'язковим для встановлення обставин медичного характеру у процесі доказування в кримінальних провадженнях, та якими володіють фахівці, що мають медичну освіту відповідного освітнього рівня у галузі знань «охорона здоров'я», відповідну спеціальність, професійні навички та досвід роботи. При розслідуванні порушень правил виготовлення, зберігання, та інших злочинів, які кваліфікуються ст. 140 КК України та пов'язані із застосуванням лікарських засобів виникає необхідність у застосуванні фармацевтичних знань, які визначено як знання про взаємодію лікарських засобів з організмом людини, умови виготовлення, зберігання, контролю, приготування лікарськими засобами, якими володіють фахівці, що мають медичну освіту, професійні навички та досвід роботи у

цій сфері.

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень показало, що основними формами використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником є: 1) участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій – 31 % (ч. 3 ст. 224; ч. 1 ст. 226; ч. 1 ст. 227; ч. 8 ст. 228; ч. 1 ст. 236; ч. 3 ст. 237; ч. 1 ст. 238; частини 2 та 3 ст. 239; ч. 2 ст. 240; ч. 2 ст. 241 КПК України); 2) консультації спеціаліста – 15 % (ч. 1 ст. 71 КПК України); 3) проведення судових експертиз – 54 % (статті 242–245 КПК України).

Суб'єктами застосування спеціальних знань є експерт (ст. 69 КПК України) та спеціаліст (ст. 71 КПК України).

На основі аналізу емпіричних даних визначено основні форми діяльності спеціаліста:

1) практична діяльність при підготовці, організації та проведенні окремих слідчих (розшукових) дій для пошуку, виявленню, фіксації та вилученню медичних інструментів, відходів, медичних документів та інших речових доказів; виявленню, огляду та відібранню зразків для експертного дослідження;

2) методична діяльність – для обґрунтування науково-практичних прийомів та методів проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

3) технічна діяльність, що необхідна у випадках коли слідчий (прокурор) не володіє (не достатньо володіє) навиками застосування науково-технічних засобів, не орієнтується у виборі таких засобів;

4) консультативна діяльність, що проявляється у наданні усних або письмових роз'яснень, з питань, що потребують застосування спеціальних знань різних галузей.

Запропоновано у ч. 1 ст. 71 КПК України крім технічної та консультативної передбачити практичну та методичну форму допомоги спеціаліста.

У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» проаналізовано досвід зарубіжних країн (Франції, Португалії, Великобританії, Польщі та інших країн), з приводу використання спеціальних знань при розслідуванні медичних або фармацевтичних злочинів.

Корисним є досвід Великобританії при розслідуванні цієї категорії злочинів. Висувається головна вимога до експерта, яка передбачає, що між експертом та медичним працівником не має бути конфлікту інтересів у кримінальному провадженні. У таких випадках запрошують експерта з іншого регіону або з-за кордону. Пропонуємо перейняти таку практику та залучати до проведення судово-медичної експертизи експертів з інших медичних установ та областей, які не знайомі з особою, яка вчинила злочин, це дозволить викоринити професійну корпоративність між медичними працівниками одного закладу.

У Португалії експерт має можливість за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи, проводити дослідження для встановлення додаткових обставин кримінального правопорушення, що значно пришвидшує процес відновлення прав потерпілих.

З'ясовано, що в Польщі, особливе значення при розслідуванні цих злочинів відіграє приватний висновок експерта. Він не є джерелом доказу, проте сторона

захисту, яка його надає, розраховує вплинути на сторону обвинувачення для того щоб викликати обґрунтований сумнів у достовірності або недостовірності тих або інших обставин та дій з боку медичних або фармацевтичних працівників.

Зроблено висновок про необхідність створення незалежних закладів судової медичної експертизи, оскільки кількість кримінальних правопорушень, які вчиняються медичними працівниками з кожним роком збільшується. Такий крок дозволить відійти від прямого відомчого контролю судово-медичних експертів, які підпорядковуються МОЗ України.

Розділ 2 «Участь спеціаліста у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито особливості участі спеціаліста у проведенні огляду місця події, освідчування особи та допиту.

У підрозділі 2.1 «Огляд» визначено особливості участі спеціаліста під час підготовчого, робочого та заключного (завершального) етапу проведення огляду місця події.

Встановлено, що переважно у проведенні огляду місця події беруть участь працівники Експертної служби МВС України та працівники судово-медичних установ МОЗ України, що підтверджується статистичними даними слідчих підрозділів, які зазначили, що у 21 % залучали спеціалістів у галузі криміналістики, 24 % залучали спеціалістів у галузі медицини (у випадках проведення огляду трупа), інформація щодо залучення інших спеціалістів відсутня.

Наголошено та обґрунтовано необхідність складання плану проведення огляду місця події, у процесі якого вирішуються основні та першочергові дії, спрямовані на збирання інформації по подію.

Визначено можливості використання фармацевтичних (фармакологічних) знань шляхом залучення спеціалістів Державної служби України з лікарських засобів і контролю за наркотиками, державних підприємств «Державний науковий центр лікарських засобів і медичної продукції», «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», «Український фармацевтичний інститут якості», працівників аптек (завідувач, провізор, фармацевт).

Зазначено, що для проведення огляду трупа необхідно залучати саме судово-медичного експерта, який проведе кваліфіковані дії: 1) встановить факт смерті та час її настання; 2) детально опише позу трупа та встановить її первинне положення (якщо можливо); 3) детально огляне та опише повсякденний або медичний одяг (окремі частини одягу) на трупі; 4) дослідить та опише ранні трупні явища; 5) визначить, огляне та опише тілесні ушкодження, спричинені у результаті медичних (фармацевтичних) дій (бездіяльності); 6) визначить заходи, які проводити забороняється.

Акцентовано увагу на обставинах, що можуть свідчити про інсценування злочину, а саме: створення видимості здійснення в цьому місці іншого (менш тяжкого злочину); створення видимості події, що не має кримінального характеру; створення видимості скоєного злочину для приховання фактів провини; створення у слідчого помилкового уявлення про окремі деталі вчиненого злочину іншою особою (мотивах), у іншому місці та в інший час.

При проведенні огляду та вилученні медичних документів спеціаліст (лікар, судово-медичний експерт) допомагає у пошуку медичних документів, роз'яснює їх зміст, медичну термінологію, сприяє вилученню важливої слідової інформації, наголошує на важливих моментах фіксації результатів огляду.

У підрозділі 2.2 «Освідування особи» визначено особливості участі спеціаліста під час підготовчого, робочого та заключного (завершального) етапу освідування.

Встановлено, що освідування особи потерпілого проводять у 40 % випадках, підозрюваного у 8 % випадках. Особливі прикмети потерпілого та підозрюваного при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником класифіковано наступним чином: 1) ознаки, що характеризують загально фізичні елементи зовнішності особи; 2) анатомічні ознаки; 3) патологічні анатомічні ознаки; 4) функціональні ознаки; 5) патологічні функціональні ознаки; 6) одяг та його особливості.

За результатами узагальнення емпіричних даних з'ясовано, що до проведення освідування спеціалістів було залучено у 23 % випадках. Типовими недоліками освідування визначено: 1) часткова фіксації виявлених порушень анатомічної цілісності або фізіологічної функції організму людини – 36 %; 2) не відображення латентних слідів злочину (лікарських засобів, виділень організму людини) – 33 %; 3) повна або часткова відсутність опису відповідних характеристик, щодо застосованих науково-технічних засобів – 9 %; 4) відсутня фіксація даних про одяг або окремих її елементів – 22 %.

Розглянуто та охарактеризовано можливості оптичних, рентгенологічних, спектральних, ультрафіолетових, інфрачервоних, люмінесцентних, вимірювальних методів, які застосовує судово-медичний експерт (лікар), фармацевт (провізор) при проведенні освідування особи, які дозволяють виявити сліди злочину та особливі прикмети.

У підрозділ 2.3 «Допит» розкрито особливості участі спеціаліста під час підготовчого, робочого та заключного (завершального) етапу, формулювання запитань різним категоріям допитуваних, допомога у визначенні та застосуванні тактичних прийомів, встановлення психологічного контакту з допитуваним.

Типовими проблемами, що впливають на якість і результативність допиту у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії визначено: 1) недостатність знань слідчого щодо спеціальної медичної, фармацевтичної (фармакологічної) термінології 42 %; 2) недостатній рівень знань, про зміст інструкцій, правил, вказівок та інших документів, які регулюють діяльність медичних або фармацевтичних працівників 20 %; 3) невірна тактика проведення допиту 7 %; 4) недоліки застосування слідчим науково-технічних засобів 10 %; 5) необізнаність слідчого з правилами ведення, заповнення медичної документації 21 %.

Емпіричні дослідження показали, що при проведенні допиту між слідчим та допитуваним може виникнути естетичний (4 %), інтелектуальний (43 %) мотиваційний (10 %), моральний (12 %) та емоційний (31 %) бар'єри. Для подолання таких бар'єрів запропоновано залучати відповідного спеціаліста (психолога, лікаря, судово-медичного експерта), який за допомогою тактичних прийомів та правил допоможе запобігти їх виникненню.

Встановлено, що при проведенні допиту свідків (медичних (фармацевтичних) працівників; родичів; сусідів по палаті та інших пацієнтів) спеціаліст роз'яснює медичну термінологію, латинські слова та скорочення, створює психологічні умови повідомляти правдиву інформацію. При допиті потерпілого пропонує обрати вірну тактику допиту, для виключення перебільшень та упередженості з боку потерпілого. При допиті підозрюваного визначає тактику постановки запитань, їх зміст та черговість, послідовність пред'явлення речових доказів (медичні документи, висновки судово-медичної експертизи, протоколи допитів потерпілого, свідків тощо) для подолання протидії.

Розділ 3 «Проведення окремих видів експертиз при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з трьох підрозділів, у яких розглянуто питання проведення судово-медичної, фармацевтичної, фармакологічної та інших криміналістичних експертиз.

У підрозділі 3.1 «Судово-медична експертиза» на підставі різних наукових підходів визначено поняття, види, методи проведення експертизи, розкрито її особливості із урахуванням специфіки розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Судово-медична експертиза трупа встановлює (причину смерті; причинно-наслідковий зв'язок між тяжкими наслідками та діями (бездіяльністю) лікарів (фармацевтів) – 70 % випадків. Експертиза живих осіб встановлює (характер, механізм, локалізацію, спосіб, давність утворення тілесних ушкоджень) – 20 % випадків. Судово-медична експертиза для оцінки матеріалів кримінальних проваджень (експертиза за матеріалами кримінального провадження), встановлює (медичні діагнози, скарги на погіршення стану здоров'я пацієнта) – 10 % випадків. На основі емпіричних даних встановлено, що для проведення таких досліджень вивчають історію хвороби, медичну карту стаціонарного хворого, медичну карту амбулаторного хворого, протокол патологоанатомічного дослідження, договори, листи, рецепти, згоди на втручання та інші медичні документи, що характеризують форму відносин медичного або фармацевтичного працівника з пацієнтом.

Експертизу речових доказів зі слідами біологічного походження проведено у 7 % випадків, вона встановлює групову приналежність об'єкта, вид білка, групу; виділення організму людини (слина, піт, жовч); волосся (видова, групова приналежність), медичні інструменти, медичні відходи та інші. Судово-медичну експертизу по даній категорії справ призначають по кожному кримінальному провадженню.

У практиці розслідування злочинів передбачених ст. 140 КК України застосовуються макроскопічні, лабораторні, гістологічні, судово-хімічні, бактеріологічні та вірусологічні дослідження.

Аналізом вивчення висновків судово-медичних експертиз встановлені порушення, допущені медичними працівниками під час надання медичних послуг: 1) неналежне виконання діагностичних заходів; 2) неналежне виконання лікувальних заходів; 3) неналежне виконання організаційних заходів; 4) неналежне оформлення та ведення медичної документації.

У підрозділі 3.2 «*Фармацевтична та фармакологічна експертизи*» розглянуто її поняття, завдання об'єкти, та методи проведення.

За допомогою фармацевтичної експертизи встановлюють: чи є надана на дослідження речовина лікарським засобом; чи є наданий препарат отруйним або сильнодіючим засобом; чи відповідає лікарський засіб найменуванню, зазначеному на упаковці; чи є в наданому препараті сторонні домішки; кількість цих домішок і чи є вони отруйними; чи є на медичних предметах залишки лікарських засобів.

Об'єктами фармацевтичної експертизи є лікарські препарати у твердій лікарській формі (таблетки, драже, порошки), у рідкій лікарській формі (розчини, відвари, екстракти), у м'якій лікарській формі (мазі, лініменти, пасти) та у лікарській формі для ін'єкцій (водні або олійні розчини, стерильні розчинники).

Основні завдання, що вирішуються при проведенні фармакологічної експертизи це: 1) місцева та загальна дія лікарських засобів на організм людини; 2) характер дії лікарських засобів; 3) фармакодинаміка, фармакокінетика, метаболізм лікарських засобів; 4) встановлення зв'язків між дозами, концентраціями й ефективністю лікарських засобів; 5) дослідження небажаних побічних ефектів (мутагенності, ембріотоксичності, тератогенності, впливу на репродукційну функцію, імунотоксичності і канцерогенності).

Охарактеризовано візуальний, мікроскопічний, ІЧ-спектроскопічний, УФ-спектроскопічний, хроматорграфічні методи дослідження лікарських засобів.

У підрозділі 3.2 «*Криміналістичні експертизи*» розкрито особливості проведення технічної експертизи документів, почеркознавчої та дактилоскопічної експертизи.

Технічна експертиза документів проводиться з метою встановлення способу виготовлення медичного документа, наявності у ньому змін та способів їх внесення, виявлення невидимих записів, ідентифікації предметів та матеріалів, які використовуються для виготовлення документа або внесення змін.

Об'єктами технічної експертизи документів визначено: 1) документи, що підтверджують освіту особи, котра здійснювала лікування; 2) документи, що надають право здійснювати лікування, профілактику, діагностику, реабілітацію пацієнтів; 3) медична документація, що заповнюється в ході лікування.

Охарактеризовано візуальні, мікроскопічні, люмінісцентні, копіювальні, фотографічні, хроматографічні методи, які застосовує експерт-криміналіст.

Почеркознавча експертиза призначається для ідентифікації виконавця рукописного тексту, цифрових записів та підпису виконаних медичними або фармацевтичними працівниками. У окремих випадках призначають дактилоскопічну експертизу для ідентифікації відбитків пальців рук, долонь на упаковках лікарських засобів, ампул, медичних відходах.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** дисертації на основі дослідження законодавства, правозастосовної практики, узагальнення наукових джерел сформульовано теоретичні та практичні положення і рекомендації щодо використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним

або фармацевтичним працівником.

Найбільш вагомими науковими результатами роботи є такі:

1. Визначено етапи становлення і розвитку інституту використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником з метою визначення поняття та змісту спеціальних знань. В основу такого розподілу увійшли історичні періоди, еволюція нормативних актів, які на законодавчому рівні закріплювали необхідність застосування спеціальних знань та формування системи державних органів, які проводили судово-медичні дослідження та дослідження лікарських засобів.

2. Обґрунтовано, що при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником використовуються медичні та фармацевтичні знання. Сформульовано позицію, згідно якої фармацевтичні знання – це знання про взаємодію ЛЗ з організмом людини, умови виготовлення, зберігання, контролю, приготування ЛЗ якими володіють фахівці, що мають медичну освіту, професійні навички та досвід роботи.

Виокремлено найбільш поширені форми використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, що підтверджено результатом узагальнення даних матеріалів кримінальних проваджень до яких віднесено: 1) участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій; 2) консультації спеціаліста; 3) проведення судових експертиз.

3. Визначено приклади позитивного досвіду зарубіжних країн (Франція, Португалія, Німеччина, Італія, Польща, Чехія) щодо удосконалення використання спеціальних знань, підвищення процесуальної самостійності експерта, розширення його повноважень, забезпечення незалежності закладів судово-медичної експертизи.

4. Основними завданнями спеціаліста під час огляду місця події визначено: підготовка та застосування науково-технічних засобів та інших спеціальних засобів; своєчасне проведення ОМП; кваліфіковане визначення меж ОМП; допомога при фіксації у протоколі специфічних об'єктів, предметів та обстановки; пропозиції щодо залучення спеціаліста іншого профілю; встановлення обставин інсценування злочину; коригування та формулювання запитань для експертизи; пошук, відбір, вилучення медичних документів, що мають відношення до неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Запропоновано план проведення огляду місця події, що може бути використаний за основу для проведення слідчої (розшукової) дії при розслідуванні цих злочинів.

5. Завданнями спеціаліста під час освідування особи визначено: 1) фіксація у протоколі особливих прикмет (загально фізичних ознак, анатомічних ознак, функціональних ознак, патологічних анатомічних та функціональних ознак); 2) фіксація та вилучення латентних слідів злочину (лікарських засобів, виділень організму людини); 3) зазначення технічних характеристик науково-технічних та інших засобів, які застосовувалися у ході проведення слідчої (розшукової) дії; 4) фіксація одягу та її елементів; 5) застосування сучасних та традиційних методів для виявлення особливих прикмет та слідів злочину (вимірювальні, оптичні, рентгенологічні, спектральні, ультрафіолетове та інфрачервоне випромінювання, люмінісцентні, вимірювальні).

6. У організації і проведенні допиту допомога спеціаліста полягає у: попередньому вивченні обставин матеріалів кримінального провадження (показання свідків, вилучені медичні документи, довідки та рецепти, медичні вироби, висновки судово-медичної експертизи, тощо); пропозиції щодо визначення черговості допиту свідків; визначення послідовності запитань, які підлягають з'ясуванню; визначення тактичних прийомів, послідовності їх використання; визначення обсягу інформації, яку доцільно пред'явити при проведенні допиту підозрюваних та свідків; аналіз правових положень, закріплених у нормативно-правових актах (інструкціях, протоколах тощо); прогнозування виникнення можливих конфліктних ситуацій та визначення шляхів їх вирішення; роз'яснення медичної термінології; підготовка науково-технічних засобів для фіксації ходу та результатів слідчої (розшукової) дії; вирішення естетичних, інтелектуальних, мотиваційних, моральних, емоційних бар'єрів при проведенні допиту потерпілих, свідків та підозрюваних.

7. Встановлено, що судово-медична експертиза трупа проводилась у – 70 % випадків; судово-медична експертиза живих осіб – у 20 % випадків; судово-медична експертиза по матеріалам медичної документації пацієнта – у 10%; судово-медична експертиза речових доказів (в переважній більшості це стосується саме речових доказів біологічного походження – у 7 % випадків). Охарактеризовано типові лабораторні дослідження, а саме: макроскопічні, гістологічні, судово-хімічні, бактеріологічні та вірусологічні, за допомогою яких встановлюють причину смерті, тяжкість, характер, механізм, спосіб, давність утворення тілесних ушкоджень спричинених медичним або фармацевтичним працівником; наявність або відсутність недоліків у діях лікаря або фармацевта; причинний зв'язок між тяжкими наслідками та діями (бездіяльністю) лікаря (фармацевта).

8. Фармацевтична експертиза встановлює порядок відпуску представленого на дослідження лікарського засобу (за рецептом; без рецепта), відповідність умов виготовлення (зберігання, відпуску) лікарських засобів вимогам чинних нормативно-правових актів, порушення правил виробництва (виготовлення, відпуску, обліку) лікарських засобів, осіб відповідальних за дотримання правил виробництва (виготовлення, відпуску, обліку) лікарських засобів. Встановлено, що об'єктами фармацевтичної експертизи являються 1) тверді лікарські форми (таблетки, драже, порошки); 2) рідкі лікарські форми (розчини, відвари, екстракти); 3) м'які лікарські форми (мазі, лініменти, пасти); 4) лікарська форма для ін'єкцій (водні або олійні розчини, стерильні розчинники). Фармакологічна експертиза досліджує дію певних речовин, отруйні властивості, залежність їх впливу на організм людини, умови кумуляції, протипоказання тощо. Встановлено, що найбільш перспективними методами дослідження лікарських засобів є: мікроскопічні, ІЧ-спектроскопія, УФ-спектроскопія та хроматографічні.

9. При проведенні розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником також проводять криміналістичні експертизи, з них виділяють: 1) технічну експертизу документів для встановлення виправлення, закреслення, стирання, вклеювання, виривання аркушів медичних документів, в яких містяться відомості про проведені процедури, маніпуляції, перебіг захворювання, скарги пацієнта, діагноз; 2) почеркознавчу експертизу для встановлення виконавця підпису, рукописних текстів та цифрових,

які містяться у медичних документах; 3) дактилоскопічна експертиза досліджує сліди пальців (долонь) рук медичних або фармацевтичних працівників залишених на упаковках лікарських засобів, ампулах, шприцах, медичних відходах.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Волинська А. М. (Таранова А. М.) Особливості використання спеціальних знань під час розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. Вип. 1. С. 121–129.

2. Таранова А. М. Участь спеціаліста у проведенні допиту при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. Вип. 1. С. 312–324.

3. Таранова А. М. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Судова та слідча практика в Україні*. 2019. Вип. 8. С. 57–61.

4. Таранова А. М. Форми використання спеціальних знань у розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 10. С. 198–203.

5. Taranova A. M. The participation of a specialist in conducting crime-scene inspection when investigating the improper execution of professional duties by a medical or pharmaceutical worker = Участь спеціаліста у проведенні огляду місця події при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Вип. 6. С. 186–190.

6. Таранова А. М. Участь спеціаліста в організації та проведенні освідування при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2019. № 4. т. 1. С. 142–145.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Вольнская А. Н. (Таранова А. М.) Фармацевтическая и фармакологическая экспертизы при расследовании ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником. *Актуальные проблемы уголовного процесса и криминалистики: сб. статей* (г. Могилев, Республика Беларусь, 31 мая 2017 г.). Могилев. 2017. С. 21–27.

8. Таранова А. М. Актуальні питання використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від*

дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 08 лист. 2017 р.). Харків. 2017. С. 201–202.

9. Таранова А. М. Судово-медична експертиза при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи*: матеріали міжвідомчої наук.-практ. конф.: у 2 ч. (м. Київ, 24 лист. 2017 р.). Київ. 2017. С. 222–224.

10. Таранова А. М. Особливості підготовки та призначення судово-медичної експертизи при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 85-річчя доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко (м. Київ, 28 лют. 2018 р.). Київ-Маріуполь. 2018. С. 351–352.

11. Таранова А. М. Особливості використання спеціальних знань під час проведення допиту при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Євроінтеграційні процеси в Україні: вдосконалення законодавства та правозастосування*: матеріали наук.-теорет. конф. наук. товариства здобувачів вищої освіти (м. Київ, 19 квіт. 2018 р.). Київ. 2018. С. 248–250.

12. Таранова А. М. Важливість застосування спеціальних знань у проведенні огляду місця події під час розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології*: матеріали міжвідомчої наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 лист. 2018 р.). Київ. 2018. С. 400–402.

13. Таранова А. М. Окремі питання протидії корупційній діяльності медичних і фармацевтичних працівників. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. (м. Київ, 07 груд. 2018 р.). Київ. 2018. С. 425–427.

14. Taranova Anastasia, Taran Elena. Realization of pharmaceutical and pharmacological examination in criminal proceeding regarding improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical worker in Ukraine = Проведення фармацевтичної та фармакологічної експертизи у кримінальному провадженні щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Farmaceuticka kriminalita – hrozba pre Europu: vedecka konferencia s medzinarodnou ucast'ou* (Bratislava, 24 April 2018). Bratislava. 2018. S. 102-106

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

15. Чернявський С. С., Таран О. В., Волинська А. М. Розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником: метод. рекомендації. Київ: Нац. академія внутрішніх справ, 2017. 42 с.

16. Таран О. В., Таранова А. М. Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником: метод. рекомендації. Київ: Нац. академія внутрішніх справ, 2019. 40 с.

АНОТАЦІЯ

Таранова А. М. Використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню низки актуальних питань використання спеціальних знань при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Проаналізовано генезу інституту використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів. Визначено теоретичні засади, поняття та форми використання спеціальних знань, розкрито їх особливості при розслідуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Запропоновано рекомендації щодо використання спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, що є найбільш поширеними у практиці цих злочинів. Розкрито особливості проведення окремих видів експертиз, конкретизовано поняття, завдання, об'єкти та методи проведення експертиз із урахуванням специфіки розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Ключові слова: спеціальні знання, неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником; розслідування, кримінальне провадження, слідчий, експерт, спеціаліст, слідчі (розшукові) дії, експертиза.

АННОТАЦИЯ

Таранова А. М. Использование специальных знаний при расследовании ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» (081 – Право). – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2020.

Диссертация является первым в Украине комплексным исследованием теоретических и практических вопросов использования специальных знаний при расследовании ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником.

В работе проанализированы основные подходы к определению понятия специальных знаний, а так же сформулирован вывод о том, что в процессе расследования ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником возникает необходимость широкого использования медицинских, фармацевтических, фармакологических знаний и предложено их авторское определение.

На основе эмпирических данных определены основные формы использования

специальных знаний при расследовании этих преступлений. Названы субъекты применения специальных знаний и основные требования, предъявляемые к ним. Охарактеризовано практическую, методическую, техническую и консультативную форму помощи специалиста. Определены наиболее распространенные в практике экспертизы, применяемые при расследовании ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником, такие как: судебно-медицинская, фармацевтическая, фармакологическая, дактилоскопическая, а также техническая экспертиза документов. Выявлены типичные недостатки организации и проведения следственных (розыскных) действий, обусловленные пробелами и ошибками, связанными с использованием специальных знаний при расследовании преступлений, предусмотренных ст. 140 КК Украины. Предложен ряд криминалистических рекомендаций относительно участия специалиста при подготовке и проведении осмотра места происшествия, допроса и освидетельствования, а также оформлении результатов этих следственных (розыскных) действий.

В результате исследования раскрыты объекты, задачи, общие схемы и методы исследования судебно-медицинских, фармакологических, фармацевтических и некоторых криминалистических экспертиз.

В работе сформулированы и решены научные задачи по разработке теоретических основ, правовых и практических рекомендаций, направленных на реализацию использования специальных знаний при расследовании ненадлежащего исполнения профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником.

Ключевые слова: специальные знания, ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником, расследование, уголовное производство, следователь, эксперт, специалист, следственные (розыскные) действия, экспертиза.

SUMMARY

Taranova A. M. The use of specialized knowledge in the investigation of improper fulfillment of professional duties by medical or pharmaceutical personnel. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for the Candidate of Law Degree in Specialty 12.00.09 «Criminal Process and Criminalistics; Forensic Examination; Operative and Investigative Activity» (081 – Law). – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

The Thesis deals with the research of a number of topical issues of the use of specialized knowledge in the investigation of improper fulfillment of professional duties by medical or pharmaceutical personnel. The genesis of the institute of the use of specialized knowledge in the investigation of crimes has been analyzed. The theoretical basis, the concepts and the forms of the use of specialized knowledge have been defined; their peculiarities in the investigation of improper fulfillment of professional duties by medical or pharmaceutical personnel have been investigated. The recommendations on the use of specialized knowledge when conducting individual investigative (search) actions, which are the most common in the practice of these crimes, have been offered. The

peculiarities of conducting certain types of examinations have been revealed, the concepts, tasks, objects and methods of examinations, taking into account the specifics of the investigation of improper fulfillment of professional duties by medical or pharmaceutical personnel have been specified.

Keywords: specialized knowledge, medical knowledge, pharmaceutical knowledge, improper fulfillment of professional duties by medical or pharmaceutical personnel, investigation, criminal proceedings, investigator, expert, specialist, investigative (search) actions, designation, conducting, examination, methods.